

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

RELIGIE ZONDER BIJGELOOF

E nige weken geleden hebben wij in de kranten kunnen lezen dat het Vaticaan er aan dacht, een hoge geestelijke functionaris naar Nederland te sturen om te onderzoeken, of de katholieken in ons land niet te veel afdwaalden van de leer. Dat bericht is tegengesproken, maar niet dat men zich in het Vaticaan ongerust maakte over de toenemende vrijzinnigheid en zelfstandigheid in onze katholieke kringen. En als de protestanten een paus zouden hebben, zou ook die zich zorgen maken. Er zijn boeken verschenen over de opvattingen, die nog veertig jaar geleden heersten in kerkelijke kringen in ons land. En het blijkt dan dat die hemelsbreed verschillen van de tegenwoordige denkbeelden. Maar in heel Europa en Amerika is dit het geval: de meningen in godsdienstige kringen zijn bezig grondig te veranderen en het zou ondoenlijk zijn een opsomming te geven van alle boeken en lezingen, waarin dit tot uiting komt.

Vanmorgen willen wij maar één kant van dit verschijnsel proberen te belichten. Wij zouden het willen noemen: het afscheid van het bijgeloof. Nu noemen wij iets bijgeloof als wij opgehouden hebben eraan te geloven. Bijgeloof is vroeger altijd wel echt geloof geweest. Het is dus afgezworen. Maar wat houdt het dan in? Laten wij daarvan enige voorbeelden noemen. Heel lange tijd hebben de mensen zich hun goden voorgesteld op mensvormige manier. Zeker, de goden hadden meer macht dan de mensen. Maar hoe menselijk waren zij! Zij werden afgebeeld als persoonlijkheden als mannen of vrouwen, en zij hadden eigenlijk dezelfde gevoelens: zij konden boos zijn of verheugd, belonen en straffen, zij gaven verboden en geboden van maatschappelijke aard, kortom de mensen maakten zich hun goden naar hun eigen beeld, hun omstandigheden, hun angsten en hun verlangens. Maar die denkbeeldige wezens zouden in ons leven ingrijpen. Als de bliksem insloeg, als een mens ziek werd, als hij stierf, maar ook als hij voor onheil werd gespaard, gezond bleef of zijn leven redde... altijd dacht men aan de

werkzaamheid van zulke krachten buiten de mens. Jawel, buiten de mensen, maar zij hielden zich in het bijzonder met ons bezig, zo menselijk waren die goden toch.

U weet dat men deze beelden en afbeeldingen mythen noemt, en zo'n godenwereld een mythologie. Het opmerkelijke is nu dat steeds meer gelovigen hun religie willen ontdoen van de veronderstelling, dat zulke verbeeldingen zouden overeenstemmen met de werkelijkheid. Ze zijn allemaal hoogst interessant uit een historisch oogpunt, zoals sprookjes dat zijn en men kan er veel uit leren, om te weten te komen wat er zo allemaal leeft in het menselijke bewustzijn. Maar eigenlijk behoort de mythologie tot de letterkunde, de wereld van de romans en de gedichten. Welnu, de mensen geloven tegenwoordig steeds minder dat zij werkelijk angst zouden moeten hebben voor die goden, of dat die hen zouden kunnen helpen. Zij gaan steeds beter de wezenlijke krachten onderscheiden, waar zij mee te maken hebben: die van de natuur en van hen zelf. En zij weten, dat zij een deel van de natuur kunnen beheersen. De uitvinding van de bliksemafleider heeft hen eens bevrijd van veel angst, de geneeskunde (een menselijke wetenschap) voorkomt en bestrijdt veel meer ziekten dan iemand vroeger maar kon dromen. Met andere woorden: de mensen worden zelfbewuster, zij beseffen wat zij zelf kunnen scheppen. De vroegere godenwereld was vol van wonderen in de fantasie. Onze tijd is vol van echte wonderen van de menselijke geest, die in de techniek worden verwerkelijkt. Wij staan er elke dag versteld van. Met radio en televisie zijn wij al vertrouwd, met de nieuwste chemische stoffen misschien ook al, maar de ruimtevaart blijft toch een bron van diepe verwondering. En als wij uit deze, onze eigen tijd teruggaan naar de zogenaamde heilige boeken van het verleden, dan duiken wij onder in een heel verre en romantische wereld, die weinig meer gemeen heeft met die van tegenwoordig. Het geloof van onze voorouders wordt steeds meer bij-

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 23 mei 1965

**lijst van
boeken
en
brochures**

verkrijgbaar bij
**humanistisch
verbond**
oudegracht 152
utrecht
telefoon 936-10163
postgiro 30.49.60

Op aanvraag gratis verkrijgbaar

Oudegracht 152 — Utrecht

geloof, interessant maar onwezenlijk. Onlangs heeft een bekend schijver gezegd, dat wat hem het meest in onze tijd verbaasde, het enorme verschil was tussen het taalgebruik, de aanroepingen en de leerstellingen uit oude boeken, door gelovigen die leven en handelen in een volkomen andere wereld. Maar hun woordenkeuze heeft geen inhoud meer of een heel andere inhoud gekregen. Voor wie dit niet weet lijkt het of zij spreken als gelovigen en handelen als ongelovigen.

Laten wij nog een ander voorbeeld noemen. Er was een tijd dat de meeste christenen meenden, dat zij zoveel kinderen moesten aanvaarden, als de natuur hun gaf. Het is eigenlijk merkwaardig dat zij die natuur dan „God” noemden, en dat zij geloofden dat zij er niets aan mochten doen. Dat zou schuld en zonde zijn. Uit alle onderzoeken bleek dat mensen, die zo redeneerden, vele kinderen ongewenst en ongewild ter wereld brachten. Zij waren al wel van mening dat we de natuurkrachten mochten beheersen als het er om ging ons te beschermen tegen storm en overstroming, ziektekiemen en bacillen. Maar tegen ongewenste vruchtbaarheid, neen, dat mocht niet. Intussen: wie redeneert er nu nog zo? We zouden een boekdeel kunnen vullen met uitspraken van predikanten en priesters, die dit vroegere geloof zijn gaan beschouwen als bijgeloof. Ik noem geen namen, dat zijn er te veel en citeer alleen enkele zinnen: Van een katho-

liek: „Er is een nieuw inzicht gegroeid in het doel van het huwelijk. Geboorteregeling wordt als een zedelijke opgave voor de gehuwden erkend.” Van een protestant: „De uitkomst van een nieuwe doordenking van dit vraagstuk is, dat het voorkomen van ongewenste geboorte een plicht is voor ieder echtpaar van deze tijd”. En wat betekent dit? Dat de mens rijp en volwassen genoeg wordt gevonden, om in dit opzicht zijn lot in eigen handen te nemen. Dat is een vorm van bevrijding van de persoonlijkheid, van emancipatie, van de erkenning van ieders eigen verantwoordelijkheid.

Op sociaal gebied zijn de voordelen van een halve eeuw geleden al helemaal overwonnen. Men kon vroeger wel horen, dat de mens niet op aarde was om gelukkig te zijn, dat iedereen tevreden moest zijn met het schamele loon dat hem was toebedeeld. En de zin uit de Internationale: „Begeerte heeft ons aangeraakt” gold als een onvergeeflijke ketterij. Maar dit is voorbij. Het streven naar welvaart, naar materiële en zinlijke vreugde en lust, naar het genieten van het leven, wordt niet meer afgewezen. In christelijke vakverenigingen kan men nu dezelfde en soms nog verdergaande eisen verdedigd vinden als voorheen in de socialistische vakbonden. En de beschuldiging, dat dit een ongeoorloofd materialisme zou zijn, wordt zelden meer gehoord.

Zo, over de hele linie worden nu beginselen beleden, die nog een halve eeuw geleden vrijwel uitsluitend werden toegeschreven aan onkerkelijken en aan degenen, die een humanistische levens- en wereldbeschouwing verkondigden. Het geluk en het welzijn van de aardse mensheid als levensdoel te stellen is nu in brede kringen van de kerk doorgedrongen. Belangrijke elementen van hetgeen vroeger werd gerekend tot het geloof te behoren, zijn als bijgeloof afgezworen. En deze religie, zonder genoemd bijgeloof, is meer en meer humanistisch geworden. Maar, zo zult u zeggen, er is toch nog veel ander bijgeloof gebleven, en zeker niet alleen onder kerkelijke mensen. Geloof aan voorspellers, aan

de mensheid

Het is niet langer één Mens tegen de sterren. Het is de Mensheid, datgene wat altijd met alle mensen gebeurd is, niet de bijzondere incidenten van particuliere levens. De gewone, eenvoudige, aardse gedragingen van handen en voeten en vlees tegen de enorme mysteries van zon en maan, van de tijd en de dood. De zilt zwetende, robuuste, hartstochtelijke en ten laatste door de dood verslonden levens van alle mensen altijd. De mens is de zon, op de aarde, onder de takken der bomen... Niet de „groten”, de leiders, de luidspreekers, maar deze mensen, deze levens en de dood, die hen wegmaait. Niet ik-zelf, mijn ziel, mijn glycerine stortende ogen, maar deze onbekende, naamloze mensen, anoniem onder dit uitspansel, klein in deze valleien en veraf en altijd aanwezig... een beeld van de mensheid, waarin men weer geloven kan.

Archibald Mac Leish (geb. 1892)

wondergenezingen, aan voortekenen. Ik las onlangs nog, dat in Zuid Europa het meisje, dat zich wreken wil op een ontrouwe minnaar, zijn portret doorsteekt met een mes, in de hoop dat hij dan doodgaat. Dit is dus een voorbeeld van zogenaamde magie.

Zonder zich dat misschien nog bewust te zijn, nodigt dit meisje goden of geesten uit, die minnaar te doden en zij doet met een plaatje voor, hoe dat moet gaan. Er zijn aan de andere kant mensen, die bang zijn voor zichzelf een gevaar op te roepen als zij de naam ervan noemen. Als zij bijvoorbeeld zeggen: „Ik heb al in jaren geen ongeluk gehad”, schrikken zij tegelijkertijd. Sommigen beweren dat zij geloven aan de macht van de gedachte, die een bepaald feit zou uitlokken. Maar dat is het niet. Als je vroeger de naam van de duivel noemde, stond hij al achter je. En uit die tijd is de angst gebleven, dat je boze geesten uitnodigt als je hun naam noemt. En zeg je dus: „Ik ben al in geen jaren ziek geweest”, dan heb je de geest van de ziekte aangeroepen. Om hem te verjagen moet je gauw afkloppen, op hout. Dat schijnt een overblijfsel uit de tijd, dat goede geesten in bomen woonden. Met je kloppen roep je ze te hulp tegen het boze.

Over het magische denken in onze tijd zou een hele verhandeling zijn te schrijven. Helemaal kan het ook zo zijn dat de mensen daardoor de harde waarheid niet willen horen. Als je hen waarschuwt voor de nadelige gevolgen die in een bepaald geval hun optreden kan hebben, nemen zij je dat hoogst kwalijk, omdat zij dan menen, dat je het ongeluk over hen oproept en dat je daar plezier in zou hebben. Als je een realist bent kunnen zij je zelfs haten omdat je hen confronteert met een werkelijkheid, die ze vrezen, maar die ze door eigen inspanning niet willen vermijden. Zeker, dat is allemaal onlogisch. Maar wat is nu de oorzaak van dit

bijgeloof? Zuiver de angst. Een deel van die angst is nooit op te heffen. Wij hebben ons lot nooit helemaal in onze handen, wij kunnen door allerlei omstandigheden buiten onze wil door een ongeval of een ongeluk worden getroffen. Maar daarom hoeft die angst nog niet te leiden tot een onredelijk geloof in boze of goede krachten van geheimzinnige aard. In het onvermijdelijke moeten wij allemaal berusten, eens moeten wij bijvoorbeeld allemaal sterven. Maar veel kwaad, ellende en ongeluk valt te vermijden. Iedereen is overtuigd, dat dit mogelijk is, want hij probeert voorzichtig te zijn, voorzorgen te nemen, redelijk na te denken over hetgeen hij doet. En valt het kwaad te voorkomen of op te heffen, dan is dat alleen te bereiken door krachten en vermogens van levende mensen die elkaar wederzijds bijstaan. De meeste angst is angst voor hetgeen onze medemens ons kunnen aandoen of voor wat zij nalaten voor ons te doen. En voorzover wij gelukkig kunnen zijn is dat een zaak van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

De moderne religie, waarvan wij spraken begint echter meer en meer het magische bijgeloof te overwinnen. Zij heeft dan met de humanisten gemeen, dat zij erkent dat de mensen elkaar met menselijke vermogens moeten en kunnen helpen, omdat de goden en geesten alleen bestaan in onze verbeelding. Zouden de mensen collectief elkaar in het ongeluk storten, dan zou gezegd moeten worden, hoe verschrikkelijk het ook is, dat de mensheid zichzelf heeft veroordeeld. Maar geen mens gelooft daar werkelijk in, want met zo'n veronderstelling en zo'n sombere toekomstverwachting, zou hij eenvoudig niet kunnen leven. En valt het bijgeloof weg dan blijft er dus nog maar één geloof: dat in de scheppende en heilzame vermogens waarover de mens beschikt.

A. L. CONSTANDSE

„HUMANISME IN DE VERENIGDE NATIES”

Eens per jaar, meestal in de maanden september tot december, komt in New York de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bijeen en alle landen die daar lid van zijn — sinds december j.l. zijn het er honderdvijftien — zenden daarheen een delegatie om deel te nemen aan de besprekingen over alles wat er in het afgelopen jaar in en door de Ver. Naties — en al de organen die daarbij behoren — is verricht. Als men wil, zou men dit als een soort van wereldparlement kunnen zien, een groot platform, waarop elke afgevaardigde het woord kan gaan voeren en vertellen wat hij — na te hebben kennisgenomen van de talrijke rapporten en studies die er in de loop van het jaar zijn verschenen — vindt van het werk van de Ver. Naties in de wereld van vandaag met zijn vele en grote problemen. U Thant is de secretaris-generaal van de Ver. Naties en de man, die vooral verant-

woordelijk is voor wat er gedaan — en nagekomen! — wordt en hij is dan ook altijd aanwezig in de zittingen van dit grote „parlement”; als een luisterende figuur, die bij zijn moeilijke taak straks zo goed mogelijk met alle gemaakte opmerkingen zal gaan rekening houden en met min of meer achter de schermen z'n enorme, gespecialiseerde staf die hem bij de uitvoering van z'n beleid zullen gaan helpen.

Het zal u niet moeilijk vallen te begrijpen, dat die enorme Algemene Vergadering — een kleine tweeduizend mensen zijn daar bijeen! — óók verstandig doet zich een beetje te specialiseren en niet met z'n tweeduizenden over elk agendapunt te gaan praten. Al direkt bij het begin splitst die Algemene Vergadering zich op in een zevental commissies, die elk een bepaald onderdeel grondig gaan bespreken en de van de punten van de grote agenda die daarop betrek-

een lezing voor de avro microfoon van dinsdag 4 mei 1965

HUMANISME
EN SEXUALITEIT onder
redactie van dr. J. P. van Praag

f 0.95

HUMANISTISCH
VORMINGSONDERWIJS

f 0.50

DIT WORDT GEDAAN

f 0.50

Te bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.

king hebben, toebedeeld krijgen. Zelf had ik het voorrecht tweemaal zo'n Algemene Vergadering gedurende drie maanden mee te maken en kwam daarbij terecht in de commissie die de Rechten van de Mens behandelde. Maar voordat ik ga proberen uiteen te zetten hoezeer dat thema van de Rechten van de Mens eigenlijk in al het werk van de Ver. Naties een centraal thema is, kan ik niet laten eerst iets te zeggen over de aanblik van het geheel, de uiterlijke verschijningsvorm dus van de Ver. Naties, in de tijd dat de Algemene Vergadering wordt gehouden. Die aanblik is n.l. eigenlijk iets onvergetelijks. In de eerste plaats zijn er de grote, moderne gebouwen, die in het hartje van New York een opvallende plaats innemen — een wolkenkrabber onder de wolkenkrabbers en toch met een volstrekt eigen karakter. Maar hoezeer men ook onder de indruk kan zijn van de accommodatie die dit gebouw biedt (dagelijks komen er, om een voorbeeld te noemen, honderden mensen als bezoekers naar binnen die de zittingen bijwonen, zonder ook maar op enigerlei wijze de werkers te hinderen!!), het meest interessant zijn toch de mensen, die er vergaderen. Daaronder ziet men elk ras, elk type, elke huidskleur, de meest uiteenlopende klederdrachten, zowel van vrouwen als van mannen; afrikaanse stamhoofden met de staf, die, vanouds het teken van

hun waardigheid was en vrouwen uit Nepal of Pakistan met elke dag weer een andere beeldig gekleurde zijden sari elegant om zich heen gedrapeerd. Elke „westerse” vrouw voelt zich, ook in 'r netste jurk, in het niet zinken naast de uitbundige hoofdtooi en gouddoorweven overkleden van haar buurvrouw aan de conferentietafel, die uit een van de afrikaanse landen komt — al moet worden toegegeven dat men met die wijde kleding soms een hele lading documenten in één zwaai van de tafel veegt — per ongeluk! En nu de Rechten van de Mens — de Human Rights, die voor mij aanleiding waren om vandaag te gaan spreken over humanisme in de Verenigde Naties. Onder humanisme verstaan wij een geestelijke stroming waarin de waarde van de mens centraal staat — om het nu maar wat vereenvoudigd te zeggen — welnu, het was juist dat centraal stellen van de waarde van de mens en het werken aan de konsekventies van dat uitgangspunt waardoor ik zo getroffen werd. — In de grondwet van de Ver. Naties — het z.g. „Charter” — is het gedeelte dat handelt over de rechten van de mens één van de meest fundamentele. Toen men in 1945 in San Francisco bijeen kwam om een nieuwe wereldorganisatie op te bouwen — de Volkenbond was ondergegaan en vijf vreselijke oorlogsjaren waren nog voor iedereen een realiteit — had men het gevoel dat men de aandacht van de gehele wereld op enigszins spectaculaire wijze zou moeten vestigen op datgene wat de bescherming van de rechten van de mens in de moderne wereld eiste. Onder voorzitterschap van mevrouw Roosevelt ging een „Commission on Human Rights” — een commissie voor de rechten van de mens, die tot vandaag aan dit onderwerp werkt — aan de gang om op te stellen een wat men noemde „Universele Verklaring van de Rechten van de Mens”.

Wat moest daarin staan? In de eerste plaats eigenlijk de opsomming van welke nu precies de fundamentele mensenrechten zijn. Dat is niet eens zo eenvoudig, zeker niet in een zo internationaal gezelschap als in San Francisco bijeen was, en men zegt wel eens dat „recht” iets is waarvoor men beter kan sterven dan dat men het kan definiëren! Maar het ging nu juist in dit geval wel om het definiëren, en dan nog liefst in zo helder mogelijke bewoordingen, die in vele talen zouden zijn weer te geven. Daarnaast wilde men eigenlijk ook internationale declaraties en verdragen ontwerpen b.v. over de vrijheid van meningsuiting, de positie van de vrouw, de burgerrechten e.d. en ook regels ter voorkoming van discriminatie op grond van ras, sexe, taal of religie. Maar het is haast een onmogelijkheid om gelijklopende regelen te ontwerpen voor alle landen, zeker op deze terreinen waar instel-

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

lingen en tradities zozeer verschillen. En zo moesten er om tot een voor ieder aanvaardbare tekst te komen voor die Universele Verklaring, met woorden die iedereen aanspreken, héél wat obstakels worden overwonnen en soms leek het alsof men er nooit in zou slagen.

Als men de dertig artikelen, waaruit de Verklaring tenslotte is gaan bestaan, thans leest wordt men door drie dingen getroffen. In de eerste plaats door de fiere taal. Nergens wordt omheengepraat, in korte, dwingende zinnen wordt vastgesteld welke rechten iedereen heeft en welk onrecht aan niemand mag worden aangedaan. En als vanzelf gaan je gedachten dan in de richting van „ja, was het maar vast zover!” Was het maar zó, dat al die opgesomde vrijheden en rechten golden voor iedereen over de hele wereld, ongeacht ras, kleur, sexe, taal, godsdienst. Ongeacht politieke of andere overtuiging, nationaliteit, afstamming, bezit of geboorte, zoals de eerste twee artikelen dat voorschrijven. Niemand mag worden gemarteld of wrede en onmenselijk worden behandeld of gestraft. Voor iedereen geldt vrijheid van gedachte en meningsuiting, van geweten en godsdienst, ook voor het veranderen van godsdienst; iedereen heeft het recht in een ander land dan het zijne asyl te zoeken wanneer hij wordt vervolgd, immers — zo zegt artikel drie het eigenlijk als basis voor de hele Verklaring — iedereen heeft recht op leven, vrijheid en bescherming.

Men wordt getroffen door het feit dat aan de ene kant datgene wat men zo zorgvuldig heeft geformuleerd in deze Verklaring zo vanzelfsprekend en werkelijk fundamenteel is — je zou als het ware wel voortdurend willen knikken en zeggen „ja, natuurlijk zó moet het zijn” — terwijl tegelijkertijd de werkelijkheid er zover vandaan ligt. En de derde vraag die je je dan meteen gaat stellen is: „wat zou men kunnen doen om die werkelijkheid te verbeteren en vooral wat moeten de Verenigde Naties nu gaan doen om die werkelijkheid meer in overeenstemming te brengen met deze Universele Verklaring van de Rechten van de Mens?”

Het zoeken daarnaar en het werken daaraan houdt de Commissie van de Rechten van de Mens nu al die jaren bezig. In de eerste plaats door ten aanzien van de voornaamste beginselen aparte verklaringen op te stellen of ook wel verdragen te ontwerpen, waar de landen zich aan gaan verbinden. Zo viel ik de eerste keer dat ik er kwam, middenin een behandeling van een ontwerpverklaring betreffende de afschaffing van elke vorm van ras-discriminatie — en ik kan u verzekeren, waarde lezers, dat ik aanvankelijk min of meer verstomd stond over de hartstochtelijke urenlange discussies die zich daarbij ontplooiden! Verstomd, omdat ik me toch eigenlijk volkomen onvoldoende gerealiseerd had waarmee we daar in feite bezig waren: met een eerste poging, duidelijk vastgelegd en door alle landen van de hele wereld geaccepteerd, tot uitbanning van een gruwelijk onrecht als rasdiscriminatie, dat voor een groot aantal van degenen die zich zo fel in de discussies wierpen een barre realiteit was geweest in de nog zo kort achter hen liggende jaren van koloniale overheersing. Nee, wat zeg ik? Het ging natuurlijk helemaal

„Essays of a Humanist”

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,— bestellen bij het „Humanistisch Verbond” Oudegracht 152, Utrecht, giro 30.49.60.

niet alléén om de ex-koloniale landen in dit vraagstuk; de Ver. Naties zijn te gast in de Verenigde Staten en iedereen wist en besefte hoezeer het rassenvraagstuk één van de meest knellende vraagstukken van dat land is. Daarom was het ook zo knap van President Kennedy, die ik daar de dag van mijn aankomst de grote, stampvolle Assemblée hoorde toespreken, dat hij om dit vraagstuk niet heenliep, maar rondweg erkende dat de oplossing daarvan voor zijn land fundamenteel was. De zaal met het bonte gezelschap rondkijkend zei hij: „velen van U zullen hebben gemerkt, dat de kwestie van de rechten van de mens — de civil rights — voor mijn volk een levenskwestie is”.

Inderdaad ervoeren sommige dat aan den lijve. Bij de discussies over die ontwerpverklaring ten aanzien van de afschaffing van elke vorm van rasdiscriminatie was een jonge vrouw uit Nigeria een van de meest actieve geweest. Sommigen van ons vonden wel eens dat ze wat erg star op haar standpunt beef staan en daarmee het bereiken van een voor iedereen aanvaardbare formulering op bepaalde punten tegenhield. Zo'n declaratie heeft natuurlijk eigenlijk alleen waarde als die met algemene stemmen in de grote vergadering kan worden aanvaard en er waren in de formulering door de amendementen van allerlei landen toch wel enkele zinnen gekomen waartegen b.v. met name Amerika bezwaren opperde. In hoofdzaak omdat datgene wat in de Amerikaanse grondwet over de vrije meningsuiting staat, ermee in strijd zou kunnen komen. Toen we er eindelijk, na heel veel overleg en veranderingen met elkaar in geslaagd waren om een tekst te scheppen die met algemene stemmen werd aangenomen en we met een zucht van verlichting mekaar eens toeknikten, vroegen we aan de afgevaardigde van Nigeria waarom ze toch eigenlijk zo onbuigzaam was geweest. En toen hoorden we het volgende: in één van de vrije week-ends (die er in de volle werken-weken, waarin we van 's morgens vroeg tot 's avonds laat over onze teksten gebogen zaten, gelukkig óók nog waren!) had zij naar Washington willen gaan en had daar telefonisch een hotel besproken. Toen ze daar aankwam en men haar zag, werd er gezegd: „het spijt ons mevrouw, maar in dit hotel is geen plaats meer...” Was het een wonder dat zij na deze ervaring niet zo erg bereid meer was tot het doen van concessies en de overtuiging had gekregen dat de strijd tot het einde toe moest worden gestreden!

Eigenlijk speelden die rechten van de mens en met name de rasdiscriminatie een rol in alle besprekingen, onverschillig in welke commissie men zich bevond. Want als ik zeg: de declaratie tot afschaffing van elke vorm van rasdiscriminatie werd met algemene stemmen aangenomen, dan moet ik er toch bijvoegen dat Zuid-Afrika zich van stemming onthield, als enige van de 115 landen.

Het verzet tegen de verschrikkelijke apartheidspolitiek van dat land — denk eraan: een land dat nota bene *in z'n wetgeving* de ongelijkheid van de rassen heeft vastgelegd en daarmee dus wel in flagrante strijd is met hetgeen in de Universele Verklaring werd opgesteld — liep en loopt tot op de huidige dag als een rode draad door vrijwel alle besprekingen heen. Er is een aparte commissie voor de dekolonisatie, die zich bezighoudt met de laatste resten van koloniaal bewind welke nog bestaan in sommige kleinere gebieden verspreid over de hele wereld, maar vooral niet in de gebieden die in Afrika onder Portugees bewind staan, dat zijn Angola en Mozambique. Voor de Afrikanen is de dekolonisatie nog een echt actuele zaak en allerlei kleinere en soms ook vrij grote landen in Afrika hebben pas de laatste jaren hun zelfstandigheid gekregen, zodat hun koloniale verleden eigenlijk nog vlak achter hen ligt. Het is dan niet zo verbazingwekkend dat men bij de besprekingen over Afrika iedere keer stuitte op het gevecht tegen de apartheidspolitiek — en dat ging meestal niet in zachtzinnige bewoordingen! In stijgende mate wordt de onmogelijke positie van Zuid-Afrika temidden van al die dreigende, zelfstandig geworden staten een nachtmerrie, waarvoor een oplossing moet worden gezocht. Dat is een moeilijk politiek probleem, waaraan weliswaar in de eerste en laatste plaats de aantasting van de rechten van de mens ten grondslag ligt, maar waarbij een oplossing verstrekkende konsekwenties heeft.

Als men denkt aan al het werk dat de Commissie voor de Rechten van de Mens in de afgelopen zestien jaar, sinds de schepping van de Universele Verklaring, heeft verricht, dan is het verheugend te zien dat allerlei jonge landen een aantal van die zorgvuldig geformuleerde artikelen in hun grondwetten hebben opgenomen. Dat is gebeurd in Haïti en Lybië, in Ivoorkust, Dahomey, Gabon, Guinea, Madagascar, Senegal en Mali — ja, een atlas is beslist een onmisbaar ding bij het werk in de Verenigde Naties!

Terwijl men aan de ene kant rustig voortgaat met het opstellen van ontwerp-verklaringen en verdragen — nu b.v. over de gods-

dienstige verdraagzaamheid — bezint men zich aan de andere kant op de praktijk van de toepassing van wat men eenmaal met elkaar is overeengekomen. Dat is ongetwijfeld een nog véél moeilijker terrein, want op welke wijze kan er worden opgetreden tegen vergripen tegen de mensenrechten, die er maar al teveel en op allerlei terreinen voorkomen? In Europa is men langzamerhand gekomen tot een echt gerechtshof, dat individuele klachten van mensen gaat behandelen en beoordelen; op wereldniveau is men nog niet zover, dat is nog te moeilijk te realiseren. Misschien zal het goed werken als elk land in het kader van de Verenigde Naties verplicht werd geregeld te rapporteren over wat er in het afgelopen jaar gedaan werd om de rechten van de mens wat stabielere te funderen en onrecht te bestrijden? De Commissie is nu bezig de mogelijkheid van een dergelijke rapportering te onderzoeken. Je leert ongelooflijk veel uit het contact met mensen uit zoveel verschillende landen ten aanzien van wat wel en wat niet mogelijk is. Zelf was ik b.v. geneigd om erg algemeen gestelde declaraties over de gelijkberechtiging van de vrouw een beetje overbodig te vinden. Konden we niet beter wat konkreter worden, zo polste ik een aantal van mijn medeleden in de commissie en daarmee onze vergadertijd beter besteden? Ik bleek me toch te vergissen bij de beoordeling van datgene waar men in jonge landen behoefte aan had: dáár was men nog in het allereerste begin van de emancipatiestrijd van de vrouw en men had daarbij wel degelijk nut van een verklaring die de rechten van de vrouw duidelijk ten principale stelde. Studiebijeenkomsten, z.g. seminaria over allerlei facetten van de strijd om de rechten van de mens worden er voortdurend over de gehele wereld gehouden en zo leert men steeds beter begrijpen langs welke wegen de beginselen van de Universele Verklaring het beste kunnen worden gerealiseerd.

De Verenigde Naties maken op dit moment een crisisperiode door, die eigenlijk nogal ernstig is. Als men eenmaal iets heeft geproefd van wat er op dit internationale platform gaande is ten aanzien van een humanisering van de wereldsamenleving en heeft begrepen met hoeveel verlangen en ook vertrouwen er wordt opgezien naar wat men daar tracht tot stand te brengen, dan kan men alleen maar vurig hopen dat het mogelijk zal zijn *snel* de tijdelijke machteloosheid van het politieke instrument van de Verenigde Naties op te heffen.

D. HEROMA-MEILINK

lezingen voor de radio

- zo. 30 mei VARA 9.45 uur: mevr. C. M. Warburg-van Rijn: „Mensen om ons heen”.
- zo. 6 juni VARA 9.45 uur: H. G. Cannegieter: „Een hogere betekenis?”
- zo. 13 juni VARA 9.45 uur: Mevr. D. Roethof-Ensing: „De mensen maken, dat je zo wordt”.
- zo. 20 juni VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: „De wil om te leven”.

DRUK: STORM - UTRECHT